

EL GUST PER LA LECTURA 2021-2022

GÈNERE: BESTIARIS

DOSSIER DIDÀCTIC

EL GUST PER LA LECTURA 2020-2021

GÈNERE: BESTIARIS

Dossier didàctic Educació Primària

Margarida Prats Ripoll

Departament d'Educació
Subdirecció General de Plurilingüisme
Servei de Suports i Recursos Lingüístics

Setembre de 2021

Atès el caràcter docent d'aquesta publicació, per a la citació de fragments de textos d'altri i la reproducció de fotografies procedents d'obres publicades (de les quals se cita adequadament la font i el nom de l'autor) ens acollim al dret de citació reconegut a l'article 32.1 del text refós de la Llei de propietat intel·lectual, aprovat pel Reial decret legislatiu 1/1996, de 12 d'abril, i a l'article 10.2 del Conveni de Berna per a la protecció de les obres literàries i artístiques, de 9 de setembre de 1886; i, per tant, aquest treball està exempt de la necessitat d'autorització i abonament dels drets d'autor.

Els continguts d'aquesta publicació estan subjectes a una llicència de Reconeixement-No comercial-Compartir 3.0 de Creative Commons. Se'n permet còpia, distribució i comunicació pública sense ús comercial, sempre que se n'esmenti l'autoria i la distribució de les possibles obres derivades es faci amb una llicència igual que la que regula l'obra original. La llicència completa es pot consultar a:

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/es/deed.ca>

ÍNDEX

1.	INTRODUCCIÓ.....	4
2.	ELS BESTIARIS (Un gènere per a adults)	5
2.1.	El terme	5
2.2.	Orígens del gènere.....	5
2.3.	Els bestiaris en la literatura moderna i contemporània	6
3.	ELS BESTIARIS EN LA POESIA PER A INFANTS EN LLENGUA CATALANA.....	7
3.1.	Inicis.....	7
3.2.	La dècada dels seixanta.....	7
3.3.	La darrera dècada del segle passat	8
3.4.	Les dues dècades del segle XXI	8
3.5.	Evolució del gènere	9
3.6.	Ampliació de l'oferta per als primers lectors.....	10
3.7.	Recopilació de poemes	10
3.8.	Traduccions	10
3.9.	Bestiaris amb informació complementària.....	10
3.10.	Principals trets dels bestiaris en la poesia per a infants.....	10
4.	LA POTENCIALITAT EDUCATIVA DELS BESTIARIS EN L'EDUCACIÓ PRIMÀRIA	11
4.1.	Àmbit lingüístic.....	11
4.2.	Àmbit de coneixement del medi natural i social	12
4.3.	Àmbit artístic	12
4.4.	Àmbit de l'educació en valors	12
4.5.	Intertextualitat	12
4.6.	Fases per acostar la poesia als infants	12
5.	ELS LLIBRES TRIATS PER A CADA CICLE DE PRIMÀRIA	14
6.	ALTRES LLIBRES RECOMANANATS.....	15
6.1.	Educació infantil, 2n cicle	16
6.2.	Cicle inicial.....	17
6.3.	Cicle mitjà.....	19
6.4.	Cicle Superior	21
6.5.	Per al professorat	22
7.	BIBLIOGRAFIA	25
7.1.	Sobre bestiaris.....	25
7.2.	Bestiaris recomanats.....	26

1. INTRODUCCIÓ

Posar els infants en contacte actiu amb els poemes és regalar-los la clau d'entrada per descobrir la capacitat de l'ús de la llengua de manera no utilitària, per ensenyar-los una nova forma d'observar el que els envolta, per educar la seva sensibilitat i per desvetllar-los sentiments i consciències, perquè "els poetes apel·len a la nostra sensibilitat i a la nostra intel·ligència; ens conviden a remirar el món, perquè capgiren la visió estereotipada de les coses, juguen a no dir-ho tot, carreguen de sentit els mots i ens ajuden a pensar i a jugar amb les paraules".¹

El **propòsit** d'aquest dossier és contribuir a formar lectors de poesia al llarg de l'etapa d'educació primària a partir de la lectura guiada de tres llibres de poesia, un per a cada cicle, d'un dels gèneres més presents en la poesia per a infants: els bestiaris. La tria de la temàtica dels animals és un punt de partida interessant per a la motivació de l'alumnat. La descripció que n'ofereixen els autors d'aquestes obres facilita la interrelació de continguts d'educació literària amb els de coneixement del medi natural. Així, la tria d'aquest gènere per a treballar la formació de l'hàbit lector en l'etapa d'educació primària pot actuar com a bastida per a la construcció de la sensibilitat, eina indispensable per al desenvolupament intel·lectual i afectiu i l'aprenentatge de continguts de diverses àrees curriculars.

El **text poètic** és trencament de la distribució en l'espai, de l'ordre dels mots, del sentit denotatiu, i construcció, alhora, d'un nou ritme, d'un sentit connotatiu, d'una nova organització espacial. La porta d'entrada al llenguatge poètic és el canal oral; escoltar poemes llegits en veu alta, recitats o musicats són activitats prèvies a la lectura. I per ajudar a formar l'hàbit lector de llibres de poesia cal tenir present les següents **consideracions**:

- S'aprèn a llegir poesia llegint-ne, sobretot si en l'acte de lectura som acompanyats de lectors hàbils que ens mostren, a partir d'exemplificacions adequades, maneres de respondre a les invitacions del text.
- Aconseguir el plaer especial que s'experimenta quan es té contacte amb un poema forma part d'un procés que passa per diverses fases: inicialment es pot gaudir d'aspectes concrets del discurs líric, com ritme o imatges; i d'una manera progressiva es pot anar reconstruint el poema i descobrint-hi el joc intertextual i els seus lligams amb la vida.
- Les reaccions del lector poden anar més enllà de l'esfera estètica i abraçar vivències i valors, ja que la paraula poètica pot aconseguir que la consciència humana sigui menys rígida.

Aquest dossier s'**estructura** en cinc blocs de continguts. En el primer es presenta una aproximació al gènere dels bestiaris; en el segon s'aporta una visió panoràmica dels bestiaris en la poesia per a infants en llengua catalana; en el tercer se subratlla la potencialitat educativa dels bestiaris a l'etapa d'educació primària; en el quart es presenten els tres llibres proposats per a cada cicle de l'etapa i s'hi expliciten els criteris de selecció; en el cinquè s'aporten recomanacions de bestiaris que poden ser

---

¹ Bordons de Porrata-Doria, Glòria & Prats Ripoll, Margarida (2019). "La poesia a primària en el segle XXI", a *GUIX*, núm. 454 (abril 2019), p. 15.

útils com a lectures complementàries i/o com a opcions de lectura autònoma de lliure elecció, sobretot a partir del cicle mitjà. En aquesta relació de bestiaris s'afegeix una tria per al segon cicle d'educació infantil, que poden ser escollits per a algun infant del cicle educatiu posterior com a obra de lectura autònoma, i una altra tria per al professorat, amb poemaris i antologies que contenen poemes sobre alguns dels animals dels llibres de cada cicle. Les lectures complementàries poden contribuir a formar lectors de poesia i esdevenir un bon material de suport per a projectes interdisciplinaris; aquelles obres que no estan descatalogades poden formar part del fons de la biblioteca del centre, i les que s'han descatalogat es poden demanar en préstec a les biblioteques del barri o del poble.

La informació d'aquest dossier és comuna per als tres cicles d'educació primària; per a cada cicle s'ha dissenyat una guia didàctica que conté informació sobre l'obra escollida i propostes d'activitats per a la lectura guiada d'aquesta obra i un quadern per a l'alumnat.

2. ELS BESTIARIS (UN GÈNERE PER A ADULTS)

2.1. El terme

El terme bestiari, en diccionaris i enciclopèdies, sempre està relacionat amb representacions de conjunts d'animals. En les accepcions referides a la literatura del diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans llegim: "Obra medieval al·legòrica o moralitzadora que descriu les bèsties i llurs costums", "Gènere poètic aparegut modernament consistent en la tipificació de personatges humans per mitjà de la descripció d'animals, amb intenció satírica o simplement descriptiva" i "Composició d'aquest gènere". El diccionari de la Gran Enciclopèdia Catalana conté les mateixes accepcions del terme.

En l'entrada del terme a la Viquipèdia es presenta el bestiari com un tipus de llibre que recull bèsties i monstres i n'explica simbologia i atributs, mentre que al bloc de l'XTEC sobre bestiaris es parla d'un gènere poètic aparegut modernament que consisteix en la tipificació de personatges humans per mitjà de la descripció d'animals, amb intenció satírica o simplement descriptiva.

2.2. Orígens del gènere

Com és sabut, la tradició literària de prendre els trets físics, els costums i el comportament dels animals per parlar sobre la conducta dels humans es remunta a èpoques antigues, es manté en l'època medieval, continua amb les faules del segle XVII i arriba fins als nostres dies. **Els inicis** se situen en les faules d'Isop, personatge del segle VII aC; un recull de les seves faules — recuperades, escrites o reelaborades per Demetri de Falèron— aparegué al segle IV aC. Aquesta publicació representa el pas de la tradició oral a la literatura escrita, i molts imitadors i transmissors de l'obra isopiana van articular i ampliar les faules (Soldevila 1989).

Dins d'aquesta literatura zoomòrfica se situa l'**origen dels bestiaris** (denominació que vol dir "recull de bèsties") a l'època medieval, amb un model remot: el Physiologus, un bestiari cristià d'autor anònim, escrit en grec cap al segle III o IV (Subirana 2013). En aquesta obra hi ha la descripció d'animals com a símbols místics de Crist, l'Església, el

diable, l'home, etc. En el Llibre de les bèsties, de Ramon Llull, primer bestiari de la nostra cultura, els animals evidencien corrupcions i donen lliçons de comportament. En aquesta obra es fusionen dues tradicions: l'europea, que beu del folklore i de la tradició isòpica i es proposa divertir els lectors amb paròdies de la societat, sense necessitat de millorar-la; i l'oriental, on els animals són exemples de bons costums i rectitud moral (Soldevila 1989).

2.3. Els bestiaris en la literatura moderna i contemporània

Pel que fa a la **literatura moderna**, el tema dels animals segueix viu en la rica tradició oral, tant en les faules antigues com en la rondallística; en la literatura culta, les faules en vers de Jean de la Fontaine, basades en els animals de les faules isopianes adaptades als ambients cortesans del XVII a França, són l'aportació més interessant al gènere faulístic. En la **literatura contemporània**, els animals es comporten de manera similar als humans, poden assumir papers estrambòtics i pocs assenyats a Alícia en terra de meravelles, de Lewis Carroll, o papers d'opressors i oprimits a La revolta dels animals, de George Orwell.

Guillem Apollinaire donà perfil modern al gènere amb *Le Bestiaire ou Cortège d'Orphé*, una aportació personal que parteix de les tradicions grecollatina i juevocristiana, amb poques però iròniques referències a la societat contemporània i amb potents imatges poètiques i visions plàstiques dels animals. Aquest bestiari, bon exemple del tarannà poètic de l'autor, s'inscriu en la llarga tradició de poemes breus amb animals com a protagonistes i amb referents morals o absurds. L'edició definitiva, de 1911, fou il·lustrada amb boixos de Raoul Dufy, i el 1920 Francis Poulens en musicà alguns poemes. El 2006, centenari de la primera edició, se'n publicà una traducció catalana de Joaquim Sala-Sanahuja, amb dibuixos de Jaume Canet.

A partir de 1950 escriptors de diverses tradicions literàries han escrit bestiaris en prosa i en vers amb aportacions que enriqueixen la llarga tradició d'aquest gènere, sobretot pel que fa a la intencionalitat. En totes les obres es manté el protagonisme dels animals com a transmissors d'idees i d'actituds humanes (Soldevila 1989). Aquests escriptors s'inscriuen en la tradició de poemes, generalment breus, amb els animals com a protagonistes i amb referents morals. Es pot parlar de recreacions dels bestiaris medievals, especialment dels d'origen italià, en què cada autor expressa la seva concepció del món a partir de la tria d'animals i de la manera de presentar-los.

En la tradició literària catalana Pere Quart inaugura aquesta tipologia de llibres amb *Bestiari*. El llibre, amb il·lustracions de Xavier Nogués, va guanyar el premi de poesia Joaquim Folguera de la Generalitat de Catalunya l'any 1936. En aquesta obra es fusionen el mestratge d'Apollinaire, un joc refinat d'ironia i les pinzellades morals pròpies del gènere. Aquest bestiari continua essent vigent per al públic adult, i avui forma part d'obres per a infants a partir de la inclusió de molts poemes en antologies de poesia infantil i de la publicació de *La Galera* de tots els poemes amb els dibuixos de Xavier Nogués, però adequant el format i mida de lletra per a lectors joves i afegint siluetes dels animals.

L'any 1961 Jordi Pere Cerdà publica *Ocells per a Cristòfor*, amb 36 poemes dedicats a ocells diversos, des de la merla fins al rossinyol; Eduard Vives treu *L'insectari* el 2011,

amb 22 poemes dedicats a insectes; i el 2013 se n'apleguen un centenar de Carles Fages de Climent a Zoo (Carod-Rovira 2019).

Les connexions entre els bestiaris i les arts plàstiques precedents dels manuscrits il·luminats medievals reapareixen en els moderns bestiaris d'Apollinaire i Pere Quart. I d'ambdós llibres se n'han musicat els poemes: Francis Poulenc ho va fer amb els d'Apollinaire i Manuel Oltra amb els de Pere Quart.

3. ELS BESTIARIS EN LA POESIA PER A INFANTS EN LLENGUA CATALANA

Visió panoràmica del gènere

3.1. Inicis

En les publicacions de poesia per a infants el tema dels animals ha estat predominant des dels seus inicis fins avui dia. Ja és tractat en un dels primers llibres adreçats a la mainada: *Faules i símilis*, de Jaume Collel, de 1881; en la tercera edició ampliada de 1904, l'autor informa de les fonts en què s'ha inspirat: les faules d'Isop i el *Llibre dels bons amonestaments*, d'Anselm Turmeda. El 1927, l'editorial Mentora publica *L'auca dels animals*, d'Eladi Homs, i tres anys més tard surt a la llum el poemari monotemàtic sobre les bèsties *Cuques de llum*, de Salvador Perarnau, amb il·lustracions d'Àngel Fernàndez.

3.2. La dècada dels seixanta

A principis de la dècada dels seixanta Josep Carner va escriure, a petició del gravador i editor Jaume Pla, més d'un centenar de poemes sobre animals. Segons escriu el poeta en una carta al seu editor, és "un recull de petits exemples zoològics per als infants" (Subirana 2013). Els més breus d'aquests poemes, un total de 22, foren inclosos a *Museu zoològic*, un llibre de luxe per a infants, amb il·lustracions de l'artista Josep Granyer, el 1963. El subtítol del llibre, "Els animals s'expliquen com bonament poden", avança que les bèsties parlen en primera persona, amb versos breus i tocs d'humor. La resta de poemes, 154, foren inclosos a *Bestiari*, amb una interessant justificació de Joan Fuster, on l'escriptor de Sueca parla d'un zoo brillant. La majoria de bèsties són reals i amb relacions estretes amb la quotidianitat. Més en la línia de *La Fontaine*, però sense ignorar Apollinaire, les bèsties de Carner són equiparables a les aptituds/actituds humanes tot seguint un ordre social i moral: les que la tradició ha dotat d'un estatus alt representen les classes humanes altes i poderoses. Els animals que presenta Carner, amb domini de la llengua i del vers, són creats amb tocs d'una fina ironia (Soldevila 1989).

Poemes dels dos llibres de Carner foren inclosos en l'antologia *Recull de poemes per a petits i grans* de M. Antònia Pujol i Tina Roig el 1978 i el 1998 Barcanova publica les dues obres amb canvis de format: *Museu zoològic* il·lustrat per Lluís Farré i *Bestiari* per Francesc Infante. El 2013 en la publicació *Barcelona-Bestiari* s'inclouen 41 poemes carnerians, dos de *Museu zoològic* i 39 de *Bestiari*.

3.3. La darrera dècada del segle passat

Durant la darrera dècada del segle passat els poemes sobre animals són presents tant en antologies com en obres d'autor que tracten temàtica diversa, i el conjunt de llibres publicats al llarg d'aquest període mostra que el bestiari és el tipus de poemari més conreat. Els vuit bestiaris publicats ofereixen un panorama ric i divers del tractament del gènere. La diversitat de títols —alfabestiaris, bestiolaris, bestiesaris...— avança aspectes del to del bestiari: humorístic, irònic, líric (Prats 2009). A tall d'exemple, a Bestiolar de la Clara, Miquel Desclot situa els animals en un espai quotidià; a Bestiesari, Enric Larreula avança el to humorístic dels poemes que conté l'obra; a Estimades feres, Ricard Bonmatí fixa la mirada tendra sobre els protagonistes del llibre. Hi ha títols que informen sobre la tria del gènere folklòric per presentar els animals, com és el cas d'Endevina endevinaràs quin animal seràs, de Josep Francesc Delgado, mentre que d'altres aporten pistes relatives a l'estructura del poemari: a Alfabestiar, de Pérez Mondragón, la primera lletra de l'alfabet grec que precedeix el mot bestiari indica que els poemes es presenten seguint una ordenació alfabètica.

3.4. Les dues dècades del segle XXI

En l'edició de llibres de poemes per a infants de les dues primeres dècades del segle XXI el bestiari segueix essent el tipus de poemari més conreat; alguns dels autors que n'havien publicat durant el període anterior continuen oferint-ne de nous. Enric Larreula recupera els poemes del seu Bestiesari i n'incorpora divuit més a Animalari, i Ricard Bonmatí ofereix nous poemes per als més petits a El zoo del poeta, de la A la Z; tots dos autors presenten els animals amb el to humorístic i tendre, respectivament, dels llibres anteriors. Es reediten Bestiolar de la Clara, de Miquel Desclot, i Estimades feres, de Ricard Bonmatí.

Els principals trets dels bestiaris per a infants del segle actual són la incorporació de noves veus al gènere, l'ampliació de l'oferta per a edats primerenques, les antologies d'autor, les versions de bestiaris d'altres cultures i l'afegiment d'informació complementària que pot ser referida tant als trets dels animals o a les seves representacions en el medi urbà o a la musicació i/o recitació dels poemes.

Lola Casas i Salvador Comelles són les noves veus més prolífiques que s'han incorporat al gènere. Lola Casas, just encetat el segle, publica Poemes i cançons. Bestiari (llibre + CD), per llegir, escoltar o cantar, segons us vingui de gust; es tracta d'un conjunt de poemes divertits d'un grup heterogeni d'animals que abraça cuques de llum, ratpenats, abelles i mosques, esquirols, garses, granotes, ruc i llops. Uns anys més tard publica Ocellets, ocells i ocellots: guia poètica il·lustrada, que combina el gènere poètic amb la informació; i la darrera aportació és Bestioles amagades, un recull d'endevinalles d'animals per als lectors més petits. Salvador Comelles, entre 2012 i 2019, ha publicat tres bestiaris: Com gat i gos, recull de poemes protagonitzats per tota mena de gats i gossos; Capicua. 12 poemes animals per llegir i cantar, que presenta diverses bèsties i bestioles, i a Què faig? es fa referència a catorze animals que realitzen accions quotidianes.

Les veus de dues poetes del País Valencià, Núria Albertí i M. Dolors Pellicer, aporten bestiaris amb referents culturals de la nostra tradició popular i culta. En el bestiari de la primera, Gri grill i altres animalades, trobem «Mosques i mosquits» de Pere Quart com a cita introductòria, mentre que en els poemes del llibre hi ha ecos humorístics

que recorden la manera de presentar alguns animals al bestiar del poeta sabadellenc. M. Dolors Pellicer, a *La selva* en vers, presenta un bestiar ordenat alfabèticament, els versos sonen molt bé i en alguns poemes trobem referències literàries explícites de l'imaginari col·lectiu: un animal que forma part d'un conte, una poesia, un joc infantil, una cançó, un joc lingüístic o un mite; en d'altres poemes les referències a símbols i elements culturals no són tan explícites.

Ramon Besora, pioner en la reivindicació de la poesia en l'educació, ha publicat dos bestiaris: *Zoo de paraules*, interessant aportació al gènere amb poemes que combinen dos o més animals, breus retrats com el del cérvol i poemes narratius amb ecos de narrativa oral i alguns protagonistes que canvien els rols assignats en les versions folklòriques. En aquest zoo, amb tocs d'humor i de tendresa, trobem jocs de paraules, onomatopeies, comparacions i metàfores, i un ritme àgil que afavoreix la memorització. En l'altre bestiar, *Un zoo al cel*, un núvol dibuixa bèsties i bestioles al cel, les quals són presentades amb rodolins.

M. Josep Orobitg i Sebastià Serra han publicat bestiaris singulars. La primera a *Disbagats*, monogràfic sobre els felins, que conté poemes visuals i jocs lingüístics; el segon, a *Bestiar salvatge d'estar per casa*, un àlbum il·lustrat que obliga el lector a llegir i apreciar, d'entrada, què diu el text per copsar-ne la musicalitat, el doble sentit i la seva relació intertextual amb frases fetes o costums i cançons tradicionals. La majoria de poemes són quartetes i els versos recreen més d'una trentena de bestioles de diferents mides i volums, així com de característiques i qualitats ben diferenciades.

Entre les veus poètiques que s'han incorporat en la creació de bestiaris trobem les de poetes que han publicat, sobretot, obra per a adults, com Jordi Virallonga, que ofereix *Animalons*, i Josep M. Sala-Valldaura, autor de poemaris excel·lents per a infants en què dedicava una part a les bèsties, amb una singular aportació: *El carnaval dels animals*, un conjunt de poemes a partir de l'obra de Saint-Saëns.

Josep Vallverdú, veterà autor de narrativa per a infants, també s'estrena en el camp de la poesia infantil amb un parell de bestiaris, *Bestiolar* i *Bestiolar*². Els seus bestiaris són una de les aportacions més interessants al gènere pel domini de la llengua i la versificació, per la fina ironia amb què retrata les bèsties i perquè aporta elements per a un doble lector: descriptius per als infants i referències a coneixements culturals per als adults.

3.5. Evolució del gènere

Pel que fa a l'ampliació de l'oferta per a edats primerenques, trobem bestiaris en dues col·leccions "Olivia" i "Rodolins, rodolins", de les editorials El Cep i la Nansa i Barcanova, respectivament. A la primera s'hi ha publicat les obres de Lola Casas i Salvador Comelles citades anteriorment, i a la segona, que es proposa facilitar recitació i memorització, s'hi ha publicat *Animals de la granja* i *Animals salvatges*, amb rodolins de Pere Martí. Altres llibres per a aquesta franja d'edat són *Haikus d'animals*, d'Estel Baldó, Rosa Gil i Maria Soliva, i *L'abecedari d'un poeta*, de la A la Z, de Ricard Bonmatí. Al primer es parteix d'una estrofa d'origen oriental per presentar animals que es poden veure al parc, al pati de casa o anant d'excursió; al segon trobem breus poemes relacionats amb cada lletra de l'abecedari.

3.6. Ampliació de l'oferta per als primers lectors

També han augmentat els bestiaris adreçats a primers lectors. A més de Capicua i Un zoo al cel, de Salvador Comelles i Ramon Besora, citats anteriorment, s'han publicat Animalari, de Glòria Falcón, amb poemes curts, senzills, plens de musicalitat i ritme; Ara va... d'animals, d'Irene Verdú, amb versos que retraten diversos animals propers als infants segons les seues pròpies peculiaritats; i Bestiari, d'Àngels Navarro, on es proposen divertits jocs amb animals.

3.7. Recopilació de poemes

Pel que fa a les recopilacions de poemes sobre animals, dispersos en diverses poemaris i aplegats en un nou volum, s'han publicat tres obres: Històries d'animals, tretze, d'Enric Cassasses; Bestiari i altres poemes, de Mercè Rodoreda, i Bestiolar de Joana Raspall. Per terra mar i aire.

3.8. Traduccions

Quant a les versions de bestiaris d'altres cultures, se n'ha publicat tres: El carnaval dels animals, de la pianista Elisabetta Garilli, traduït per Anna Casassas; Som molt bèsties, de Mar Benegas, en traducció de Bel Olid, i Bitxopoemes i altres bèsties, de Leire Bilbao, adaptat per Jaume Subirana.

3.9. Bestiaris amb informació complementària

Pel que fa als bestiaris que aporten informació complementària, trobem obres mixtes que inclouen dades científiques sobre els animals, com els llibres de Celdoni Fonoll *Bèsties i bestioles (peixos de riu, amfibis, rèptils, insectes...)* i *Veus d'ocells/Bells ocells*, amb dibuixos de Francesc Jutglar i un CD amb cants d'ocells, i el llibre citat de Lola Casas *Ocellets, ocells i ocellots: guia poètica il·lustrada. A Barcelona. Bestiari* la informació complementària als 41 poemes de Josep Carner aporta dades sobre representacions d'animals en elements arquitectònics o de disseny de la ciutat comtal i, en darrer lloc, diversos bestiaris duen incorporat un CD amb recitacions i/o musicacions dels poemes, com *Poemes i cançons. Bestiari*, de Lola Casas, que inclou un CD amb recitació de Jordi Bosch i amb cançons compostes i arranjades per Àngel Valverde, i *Animalari*, de Glòria Falcón, que inclou un CD amb els poemes cantats.

3.10. Principals trets dels bestiaris en la poesia per a infants

El tret que caracteritza els bestiaris en la poesia per a infants és que presenten **animals humanitzats**, amb **recursos retòrics** i acompanyats d'**il·lustracions**. En aquestes obres no es pretén tipificar personatges humans a través de la descripció d'animals amb intenció satírica o simplement descriptiva; els seus autors parteixen d'aquesta tradició, la recreen i actualitzen i ofereixen una altra manera de mirar el món que ens envolta, exemplificada en els animals que podem trobar sols o en parelles; es poden presentar en primera persona o ser presentats pel poeta. Els animals que desfilen per aquestes obres solen ser domèstics o salvatges, i de vegades alternen amb algun de fantàstic, sobretot el drac, o amb protagonistes de contes i cançons. Entre els animals més presents trobem la formiga, la girafa, el mussol i la serp.

La major part de **títols de les obres** giren al voltant del mot referit al gènere, bestiar, amb diverses variacions: bestiolari, alfabestiar o bestiesari; una altra part de títols opten per derivats de bèstia —bestioles amagades, quines bèsties— o d'animal —animalari, animalons, ara va... d'animals, històries d'animals, tretze. Altres títols parteixen de l'hàbitat dels animals, ja sia en llibertat, com la selva en vers, o tancats en un recinte a la vista del públic, com museu zoològic, zoo de paraules, un zoo al cel, el zoo del poeta de la A a la Z. Alguns d'aquests títols avancen la mirada —tendra, humorística, irònica— amb què són presentats els animals, i d'altres l'estructura alfabètica del llibre.

Els animals són presentats en versos curts, generalment rimats; sovintegen els heptasíl·labs, agrupats en rodolins, endevinalles, haikus, quartetes, romanços...

Entre les **figures retòriques** més freqüents hi ha les onomatopeies, els encavalcaments, les comparacions i les metàfores. En alguns bestiari trobem relacions d'**intertextualitat** diverses que afecten personatges de cançons populars o de la narrativa folklòrica, molts cops reescrits des d'una òptica humorística en funció dels valors de la societat actual; o l'estructura dels poemes es basteix a voltes sobre l'estructura d'endevinalles, rodolins o cançons. També hi ha al·lusions a animals protagonistes de faules antigues, com la cigala, o de poetes moderns com Maragall.

El poema i la **il·lustració** que l'acompanya es poden fusionar, com és el cas de l'àlbum il·lustrat "Bestiari salvatge d'estar per casa", o poden establir relacions de complementaritat que afavoreixen el doble gaudi: viure el goig de la paraula i l'enginy de la imatge.

4. LA POTENCIALITAT EDUCATIVA DELS BESTIARIS EN L'EDUCACIÓ PRIMÀRIA

Actualment, en les obres de poesia per a infants els animals segueixen essent temàtica prioritària i el bestiar l'estructura preferida. Sens dubte, els trets de les publicacions d'aquest gènere són un bon recurs per a treballar quatre àmbits del currículum d'educació primària:

1. lingüístic
2. coneixement del medi
3. artístic
4. educació en valors

4.1. Àmbit lingüístic

En l'àmbit lingüístic, poden ser el punt de partida per treballar continguts de comunicació oral; els recursos com al·literacions, onomatopeies, rimes i ritme afavoreixen la memorització, prèvia a la reproducció, amb l'entonació, la pronúncia, el to de veu i el gest adequat. Aquests aspectes de comunicació oral, quan parteixen de poemes, permeten treballar continguts de l'educació literària, com la lectura expressiva, el to de veu, l'entonació i les pauses. Els poemes dels bestiari ofereixen la possibilitat de dissenyar tasques per a la producció de textos literaris a partir de

models observats i analitzats, ja que presenten estructures mètriques senzilles, versos curts de rima diversa, recursos retòrics com al·literacions, onomatopeies, rimes, personificacions, comparacions, metàfores i exemples d'endevinalles, haikus o romanços.

4.2. Àmbit de coneixement del medi natural i social

En l'àmbit de coneixement del medi natural els bestiaris es poden relacionar amb continguts del món dels éssers vius, a partir de les característiques triades pels poetes, mentre que en l'àmbit del coneixement del medi social i cultural es poden establir relacions amb manifestacions culturals de l'entorn, a partir de les representacions artístiques diverses en indrets urbans. Les publicacions que aporten informació complementària sobre el medi natural i/o social faciliten el disseny d'activitats d'interrelació amb aquests altres àmbits.

4.3. Àmbit artístic

En l'àmbit artístic, a partir dels bestiaris es poden treballar tant la satisfacció i emoció estètica com l'interès, valoració i respecte pel fet artístic. La presència de poemes i il·lustracions en tots els bestiaris permet establir interrelacions entre aquestes dues expressions artístiques i les publicacions amb CD, amb poemes musicats, possibiliten estendre la interrelació amb l'educació musical.

4.4. Àmbit de l'educació en valors

En l'àmbit de l'educació en valors es poden treballar les actituds ètiques, la identificació de les emocions i sentiments propis i dels prejudicis i estereotips. El fet que en els bestiaris els animals apareguin humanitzats, amb les virtuts i defectes que escauen a l'espècie humana, els converteix en un bon punt de partida per treballar els aspectes esmentats.

4.5. Intertextualitat

Bona part dels poemes dels bestiaris ofereixen jocs intertextuals amb la literatura de tradició oral, les representacions d'animals a les faules i la cultura infantil, sobretot amb animals humanitzats de contes i de pel·lícules; per això són molt adequats per a la construcció de la competència literària. Ara, per tal de descobrir aquesta diversitat d'interrelacions i aprendre-les a integrar en la reconstrucció del poema, cal seguir un procés d'acostament a la poesia que parteixi de l'oralitat del text i que segueixi el procés de les dimensions de l'àrea d'educació artística: percepció, comprensió, valoració, interpretació i producció (Prats 2019).

4.6. Fases per acostar la poesia als infants

Així, al llarg dels cicles de primària, les vivències amb la poesia a partir dels bestiaris han de contribuir al descobriment que els poetes desautomatitzen la llengua i ens en mostren una possibilitat latent: la capacitat de sorprendre i de revelar, ja que els poemes fomenten una nova forma d'observar el que ens envolta i el que sentim. Podem parlar d'una mirada estètica, d'un enfocament emotiu de la realitat a partir de les paraules. En les fases per a l'acostament als poemes no hem de perdre mai de vista

que el seu potencial educatiu rau en la íntima unió entre la dimensió lingüística i l'artística.

En tots els cicles de primària els graons per a l'acostament als poemes són: percebre i sentir, mitjançant la recitació de poemes; descobrir les eines que fan anar els poetes: creació conjunta del significat; creació de poemes a partir de models i estímuls; participació en activitats per comunicar als membres de l'escola, pares, barri o poble les seves recreacions dels poemes sobre animals a partir d'il·lustracions, recitacions, dramatitzacions, creacions de poesies...

Aquests graons s'integrarien en les següents fases de treball:

1. Sensibilització:

- **escolta activa** dels poemes, a partir de la recitació o lectura en veu alta del professorat o d'algun enregistrament; és la porta d'entrada per connectar els infants amb el valor lúdic i cognitiu de la paraula, amb la màgia sonora dels mots (ritme, rima, melodia) i amb els jocs amb els significats (imatges, comparacions, metàfores). En una atmosfera relaxada, l'objectiu és fer viure el poema i observar les reaccions de l'alumnat. Es poden fer interrelacions amb peces icòniques del text i musicals, si n'hi ha.
- **reconstrucció conjunta del poema** mitjançant converses literàries. A partir de poemes sobre animals, el mediador propiciarà la construcció del que ofereix el poema sobre l'animal (en què es fixa, part del seu físic, manera com es desplaça, accions que fa, etc.). Es pot comparar la tria d'aspectes d'aquest autor amb la d'altres poetes que han retratat el mateix animal i amb una fotografia de la bèstia la presentació en una obra de coneixements.
- **memorització i il·lustració** de l'animal a partir dels trets que en destaca el poeta.

2. Pas de l'emoció a l'estètica:

- **descoberta dels recursos retòrics:** en contextos d'interacció adult-infants el mediador aportarà pistes per fer observacions sobre repetició de sons (rima, al·literació, iteració) que contribueixen a la música del llenguatge i sobre altres recursos retòrics (paral·lelismes, comparacions, metàfores) i afavorirà que vagin adquirint de manera progressiva el llenguatge que permet anomenar-los. No es tracta d'aprendre un llistat de figures retòriques, sinó de descobrir la funció de les que apareixen en els poemes que anem escoltant, reconstruint i gaudint. En la presentació dels animals, es treballaran els aspectes que ha triat el poeta per presentar-los.
- **descobrir les interaccions entre el llenguatge verbal i icònic:** se cercaran les interrelacions entre els dos llenguatges, a partir d'observacions.
- **creació de poemes:** a partir de models d'estrofes treballades dels poemes, es proposarà la creació de nous poemes sobre el mateix animal o sobre animals diferents. Es poden dissenyar diverses activitats per a la creació de poemes "a

la manera de” i d’altres que parteixin de l’observació dels trets dels animals i dels coneixements sobre les seves característiques.

3. Compartir els treballs d’interpretació i de creació de l’alumnat:

- **fer experimentar la comunicació literària com a situació comunicativa real:** oferir sessions obertes a la resta de membres de l’escola i a les famílies per presentar exposicions, amb els textos treballats il·lustrats i els poemes creats, i per assistir a sessions de recitació i dramatització de poemes.
- **fer experimentar la comunicació literària com a manifestació cultural compartida** amb aportacions de poemes i de cançons sobre animals en diferents llengües que coexisteixen al centre, i organitzar una sessió per posar-les en comú; cercar representacions d’animals en elements de les façanes o d’ornament en indrets urbans i preparar una ruta literària amb poemes sobre els animals representats.
- **difondre poemes creats al web del centre:** els alumnes poden explicar el procés del treball amb els bestiaris i adjuntar mostres dels treballs de creació.

5. ELS LLIBRES TRIATS PER A CADA CICLE DE PRIMÀRIA

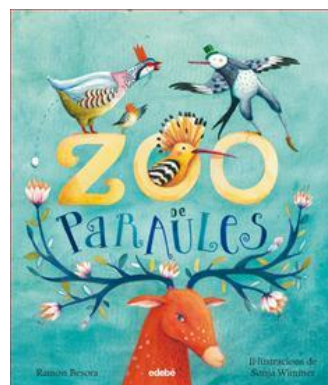
Com a criteris de selecció s’han tingut en compte la qualitat artística del poemes i les il·lustracions, les valoracions de la crítica i les referències en recomanacions literàries. S’han hagut de descartar alguns bestiaris molt recomanables perquè estan descatalogats.

Cada bestiarí està proposat per a un cicle en concret, però alguns poemes també són adequats per a la lectura en altres cicles.

Per a cicle inicial

Besora, Ramon; il·lustracions de Sonja Wimmer (2018). **Zoo de paraules**. Barcelona: Edebé. Premi Atrapallibres 2020.

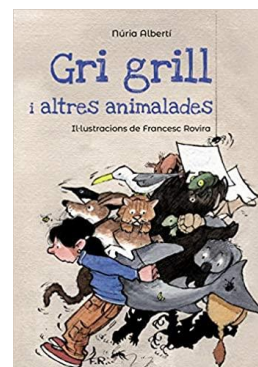
Els 22 poemes combinen diversió, amb jocs de paraules i situacions fantàstiques, i coneixement, mitjançant els trets físics o les característiques dels animals. Al costat de retrats d’ocells que canten, conversen o volen amb gràcia, hi ha històries com la l’ovella que vol aprendre de lletra o la de l’origen de les taques de la pell de la girafa. Les elegants imatges de Sonja Wimmer interpreten els jocs de paraules del poeta i contribueixen a crear marcs d’interrelació entre els animals.

Per a cicle mitjà

Albertí, Núria; il·lustracions de Francesc Rovira (2006). **Gri, grill i altres animalades**. Barcelona: Barcanova.

En aquest poemari hi ha moltes complicitats amb altres bestiaris de la nostra cultura, algunes més explícites que no pas d'altres. Com a cita introductòria l'autora ha triat el poema «Mosques i mosquits», del magnífic Bestiari de Pere Quart. Aquests versos i el títol de l'obra ens avancem el to humorístic de molts poemes; les il·lustracions de Francesc Rovira dialoguen amb gràcia amb els versos de Núria Albertí. S'ha reeditat moltes vegades.

Per a cicle superior

Pellicer, M. Dolors; il·lustracions de Paco Giménez (2009). **La selva en vers**. Alzira: Bromera.

Aquest bestiari, que presenta els poemes sobre animals ordenats alfabèticament, és una obra en què el rigor documental va de bracet amb el llenguatge poètic. Els versos sonen bé, són empàtics i divertits i l'autora els ha enriquit amb referències literàries explícites i amb símbols i elements del nostre imaginari col·lectiu. Els dibuixos de Paco Giménez, de línies expressives, interpreten els poemes de manera exquisida i eficaç.

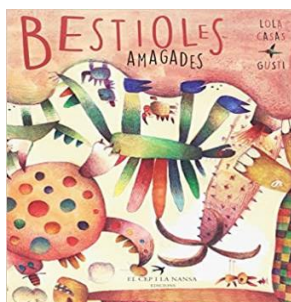

6. ALTRES LLIBRES RECOMANATS

Entre la cinquantena de bestiaris en la nostra llengua de les publicacions de poesia per a infants, se'n presenta una tria que abraça des del segon cicle d'educació infantil fins al tercer d'educació primària, estructurada per edats lectores, a partir de recomanacions de la crítica i de la dificultat de lectura, que pot abraçar aspectes com el tipus d'estrofes, el lèxic triat, el to amb què són descrits els animals —irònic, sentimental, satíric— i els recursos literaris emprats.

En cada cicle de primària es distingeixen llibres per a lectura autònoma i guiada i es proposa un bestiari en castellà. S'afegeixen algunes obres per als mestres que poden formar part del fons de la biblioteca del centre. En la tria dels bestiaris proposats s'ha tingut en compte valoracions de la crítica, que sonen bé a l'oïda, amb un ritme que n'afavoreixi la memorització, rimes diverses i riquesa lingüística i literària.

6.1. Educació infantil, 2n cicle

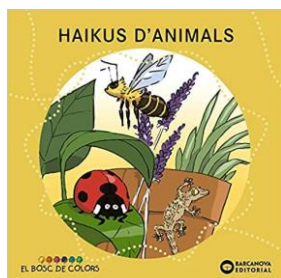
Bestioles amagades, de Lola Casas; il·lustracions de Gusti.

Un bestiari sencer d'endevinalles, que aporten pistes per descobrir l'extensa varietat de bestioles que conté el llibre.

El zoo d'un poeta, de la A a la Z, de Ricard Bonmatí; il·lustracions de Marta Biel.

Cada lletra va acompanyada de la il·lustració d'un animal i d'un poema, fàcil de recordar, relatiu a la seva descripció. Un repàs divertit i atractiu de les lletres de l'abecedari.

Haikus d'animals, d'Ester Baldó, Rosa Gil i Maria Soliva; il·lustracions de Mayra Aguilar.

Els animals són presentats a partir d'una estrofa oriental. Cada poema és escrit en doble tipografia: lletra de pal i lletra lligada, per tal d'afavorir la lectura autònoma dels petits lectors.

Animalari, de Glòria Falcón; il·lustracions de Delclòs.

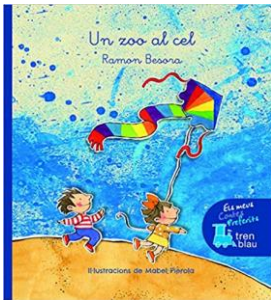
Aquest bestiari de format quadrat i tapa dura conté poemes breus plens de musicalitat i ritme, gràcies a la gran quantitat d'onomatopeies; inclou un CD i partitures, que permeten que els poemes es puguin escoltar, llegir i cantar.

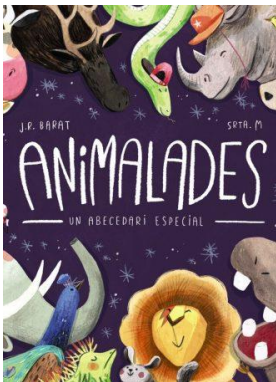
Bestiari, d'Àngels Navarro; il·lustracions de Carme Queralt.

En aquest bestiari es proposen jocs amb animals diversos: es convida els lectors a trobar els animals que somriuen, el que porta ulleres de sol, els que miren a dreta i esquerra... Una fórmula que funciona bé per entretenir els petits i que els estimula l'observació.

Un zoo al cel, de Ramon Besora; il·lustracions de Mabel Pierola.

Un zoo domèstic diferent: un parell d'infants troben un núvol que es posa a dibuixar bèsties i bestioles al cel. Un llibre entretingut per a llegir als petits, els quals poden endevinar el final del rodolí tot mirant les il·lustracions.

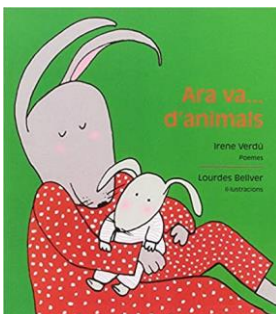
Animalades. Un abecedari especial, de Juan Ramon Barat; il·lustracions de Manuela López García.

En aquest abecedari cada lletra es presenta amb el nom d'un animal descrit en quatre versos i s'acompanya d'unes il·lustracions molt expressives.

6.2. Cicle inicial

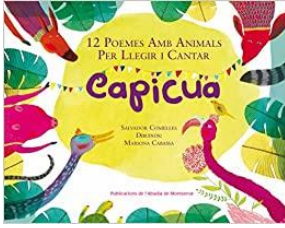
Lectura autònoma (bestiaris EI)

Lectura guiada

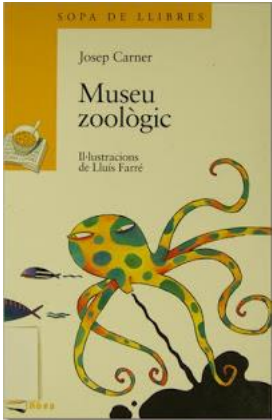
Ara va... d'animals, d'Irene Verdú; il·lustracions de Lourdes Bellver.

Dels catorze poemes d'aquest bestiari, deu són petits relats de les relacions entre pares i fills relacionades amb la criança. Els quatre poemes restants se centren més en les peculiaritats dels animals.

Capicua, de Salvador Comelles; il·lustracions de Mariona Cabassa.

La dotzena de poemes d'aquest bestiari es poden cantar seguint una tonada popular com *El gripau blau*, *Oh, Susanna* o *Plou i fa sol*. Entre el conjunt de bèsties i bestioles, algunes recorden personatges dels contes populars, com el llop golafre.

Museu zoològic, de Josep Carner; il·lustracions de Lluís Farré.

En aquesta joia literària els animals es presenten en primera persona. Amb versos curts, ritme àgil i rimes diverses, trobem personificacions d'animals a partir de l'humor d'una escena o de metàfores basades en trets de la bèstia.

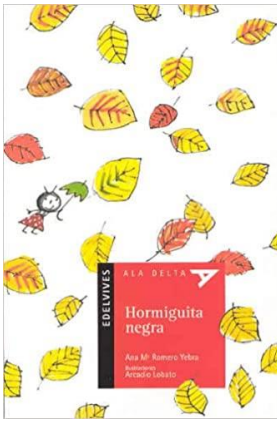
Bestiari salvatge d'estar per casa, de Sebastià Serra.

La gràcia i el mèrit d'aquest bestiari rau en el fet que estrofa i imatge estan relligades entre si de manera indissoluble. Primer àlbum il·lustrat de poesia en català, conté quaranta petits poemes breus, la majoria quartetes, que es troben ben dispersos i embolcallats entre les il·lustracions exuberants com si realment els protagonistes es moguessin dins d'una selva de colors i formes. Una petita joia que pot suscitar emocions i rialles.

El carnaval dels animals, de Josep M. Sala-Valldaura; il·lustracions de Subi.

A partir de l'obra de Saint-Saëns, Josep M. Sala-Valldaura ha escrit els poemes sobre animals d'aquest llibre-carpeta, que conté propostes pedagògiques i un CD amb l'adaptació de la música per a grup de cambra, enregistrat a propòsit per a l'ocasió.

Hormigueta negra, d'Ana Mª de Yebra; il·lustracions de Arcadio Lobato.

Amb la formiga negra com a fil conductor, el llibre retrata animals grans i petits; la musicalitat dels versos i la rica adjectivació afavoreixen la memorització dels versos i l'enriquiment lingüístic.

6.3. Cicle mitjà

Lectura autònoma (bestiaris CI de lectura guiada)

Lectura guiada

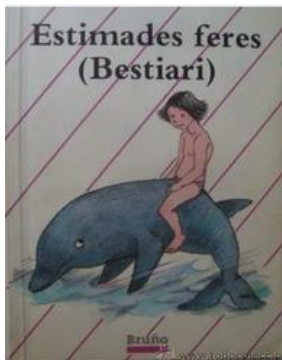
Bestiari de la Clara, de Miquel Desclot; il·lustracions de Lluïsa Jover.

Un dels bestiaris imprescindibles pel tractament lúdic i imaginatiu, basat en l'enginy i el domini del llenguatge literari, amb què presenta les bèsties properes als infants. Inclou animals protagonistes de contes o de cançons populars, amb riquesa de formes poètiques; predominen els apariats i les quartetes, al costat d'alguns tercets, quintets i sextets i hi ha un cal·ligrama, a més de referències a altres arts i a altres obres poètiques.

Animalari, d'Enric Larreola; il·lustracions de Teresa Martí.

Recull de poemes humorístics, inclou tots els poemes de Bestiari, amb l'objectiu de jugar amb la llengua, exercitar la memòria i passar una estona divertida.

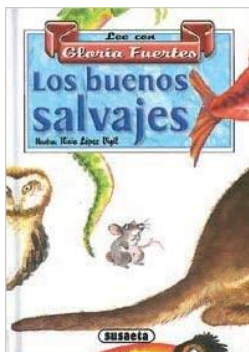
Estimades feres, de Ricard Bonmatí; il·lustracions de Roser Rius.

Els poemes d'aquest bestiari són divertits i tendres retrats d'un ampli ventall d'animals, en la presentació dels quals descobrim virtuts humanes: la prudència de la tortuga, l'alegria i vivesa del cavall o la previsió del dromedari.

Bitxopoemes, de Leire Bilbao, adaptació de Jaume Subirana; il·lustracions de Maite Mutuberria.

Poemari escrit en euskera i versionat al català, a partir de la traducció castellana, per Jaume Subirana. Els poemes parlen d'animals voladors, d'aigua, de reptants i rugents, i són presentats amb nombrosos jocs de paraules i recursos retòrics diferents. La gran musicalitat dels seus versos n'afavoreix la memorització i contribueix a educar l'oïda dels infants.

Los buenos salvajes, de Glòria Fuertes; il·lustracions de Livio López Viel.

Retrats imaginatius que mostren animals de manera particular: en situacions divertides i surrealistes, i amb la presència d'animals poc comuns, com el gall fer comú.

6.4. Cicle Superior

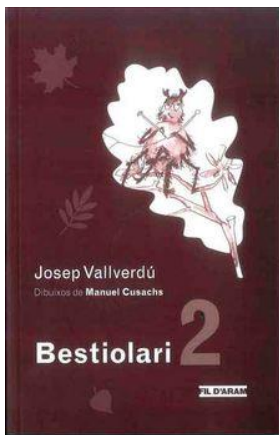
Lectura autònoma (bestiaris CM lectura guiada)

Lectura guiada

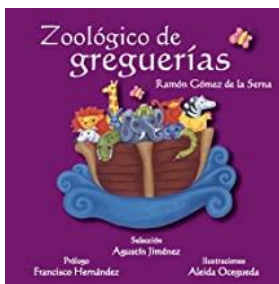
Històries d'animals, tretze, d'Enric Casasses; il·lustracions d'Stella Hagemann.

El recull, que aplega poemes de diverses obres de l'autor, s'allunya dels bestiaris que s'han publicat a casa nostra. Els poemes sovint són narratius, amb una rima diversa, un bon ritme i una sonoritat exquisida. Mostren una mirada a voltes melangiosa, a voltes irònica.

Bestiari2, de Josep Vallverdú; il·lustracions de Manuel Cusachs.

S'hi retrata, per ordre alfabètic, un conjunt de bestioles presentades amb mots amables; poques vegades en ressalta els aspectes més negatius, si no és per fer-hi broma. Un petit zoològic de paraules i imatges interessant per la diversitat de bèsties i pels diversos enfocaments amb què Vallverdú els contempla i els recrea.

Zoológico de greguerías, de Ramón Gómez de la Serna; il·lustracions d'Aleida Olegueda.

Aquesta tria de "greguerías", aforismes que presenten una visió personal, sorprenent, aguda i sovint humorística d'algun aspecte de la realitat, conforma un bestiari singular ple d'imatges sorprenents on els animals són retratats amb enginy i humor.

Bestiari, de Pere Quart; il·lustracions de Xavier Nogués.

Aquesta obra, adreçada a lectors adults quan es va publicar, avui forma part dels bestiaris dirigits a lectors joves. La vigència de l'obra i la inclusió d'alguns poemes en l'imaginari de diverses generacions s'explica per la qualitat literària i la mirada humorística i irònica amb què retrata les bèsties. En la presentació de molts animals predomina la denúncia i l'estupidesa de la crueltat humanes per sobre de la descripció dels seus trets; alguns poemes breus, però, com els de la zebra i la girafa, giren al voltant d'un tret físic presentat amb humor i enginy.

6.5. Per al professorat

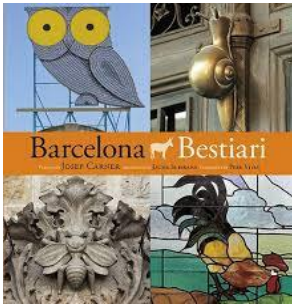
Bestiari de Joana Raspall. Per terra, mar i aire, a cura de Josep M. Aloy; il·lustracions d'Anna Clariana.

S'hi apleguen tots els poemes protagonitzats per bèsties i bestioles dispersos en els diversos poemaris de l'autora. Bona part d'aquestes poesies són diàlegs entre animals o petits relats a través dels quals es critiquen actituds negatives —la gelosia, la desconfiança, la vanitat— o es mostren valors positius com l'esforç, la senzillesa o l'alegria; altres poemes són retrats d'animals ben aconseguits. Josep M. Aloy informa sobre l'autora i la seva poesia infantil i aporta títols de poemes que remetent a poesies sobre el mateix animal d'altres poetes de la tradició catalana de bestiari.

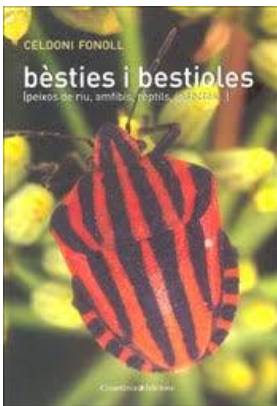
Bestiari, de Josep Vallverdú; il·lustracions de Manuel Causachs.

El llibre aplega prop d'una cinquantena d'animals domèstics, salvatges o fins i tot inventats, presentats amb enfocaments diversos i organitzats per ordre alfabètic. El to és divertit, enginyós i un xic irònic i va adreçat a un doble destinatari: els infants, perquè poden identificar l'animal per les característiques descrites, i els adults, perquè trobem referències a un coneixement comú.

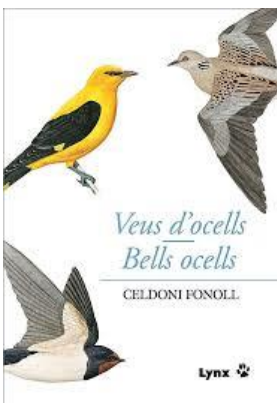
Barcelona & Bestiari, de Josep Carner; fotografies de Pere Vivas.

Els 41 poemes de Josep Carner es presenten amb esplèndides fotografies dels mateixos animals que, esculpits, esgrafiats, pintats o forjats, es troben a les façanes, fonts, reixes o jardins de Barcelona; el llibre també inclou plànols amb la localització de les bèsties i textos de Marta Luna que ajuden a contextualitzar la imatge. Un llibre per a totes les edats que convida a relacionar la poesia animalística amb projectes de rutes literàries per la ciutat.

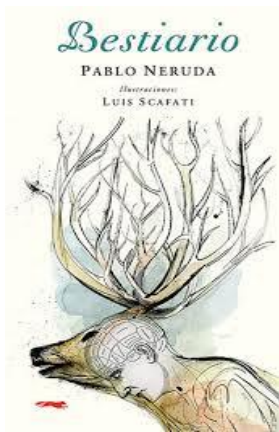
Bèsties i bestioles, de Celdoni Fonoll; fotografies de Jaume Suñé; característiques biològiques d'Albert Ruhí.

Aquest bestiari inclou informació científica sobre peixos de riu, amfibis, rèptils i insectes, amb fotografies de tots els animals. Aquesta doble dimensió —llenguatge poètic i científic— el converteix en un recurs per a projectes interdisciplinaris.

Veus d'ocells/Bells ocells, de Celdoni Fonoll; dibuixos de Francesc Jutglar.

Centrat en els ocells, aquest bestiari inclou un CD amb els cants d'aquests animals.

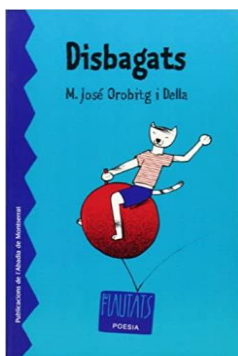
Bestiario, de Pablo Neruda; il·lustracions de Luís Scafati.

Aquesta tria de dotze odes sobre el món simbòlic dels animals apropa els lectors a la mirada del poeta xilè sobre una selecció de bèsties.

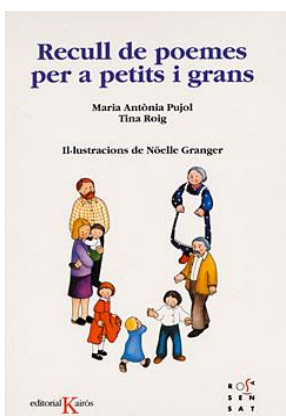
Ocellets, ocells, ocellots. Guia poètica il·lustrada, de Lola Casas; il·lustracions d'Óscar Julve.

El llibre recull 50 exemplars d'aus de totes les mides i colors per satisfer els gustos més diversos. Inclou informació bàsica i curiositats de cada ocell. Els ocells van acompanyats de versos i de divertides il·lustracions.

Disbagats, de Maria Josep Orobitg.

Des del títol i la dedicatòria, l'autora ens endinsa en un univers poètic en què signe lingüístic i il·lustració giren al voltant del gat. Hi ha un doble joc: s'humanitza els gats i s'animalitza els humans. Al costat de quartetes i cançons, trobem cançons, embarbussaments, cal·ligrames i poemes visuals. Obra interessant, arriscada, amb aportacions deutores de l'enginy i el joc de ressonàncies que poden desvetllar el nom, la figura i els trets del gat.

Recull de poemes per a petits i grans. Selecció de M. Antònia Pujol i Tina Roig; il·lustracions de Nöelle Granger.

Una antologia temàtica de referència per a diverses generacions de mestres. Conté poesia popular, poesia d'autor i alguns poemes escrits per infants i adolescents, com una mostra d'alumnes de l'Institut-Escola de l'època de la República.

Poesies amb suc. Antologia de poesia per a infants. Selecció de Miquel Desclot; il·lustracions de Mercè Galí.

Aquesta extensa antologia conté més de tres-cents poemes; és una obra de referència indispensable per a mediadors, pares i mestres, i per a tota persona sensible a la bona poesia sense etiquetes. La tria de poemes obre les portes a la poesia escrita per a infants en altres tradicions literàries, com l'anglesa o la russa, que han excel·lit en mostres d'aquest gènere, i a la de la resta de cultures de l'Estat; ofereix un primer tast de poemes inèdits d'autors de la nostra tradició que escriuen per a adults i convida a fer un recorregut diacrònic per les obres de la nostra cultura des dels inicis, al final del segle XIX, fins a les noves veus.

Plouen poemes! Selecció de Vanessa Amat, M. Carme Bernal i Isabel Muntanyà; il·lustracions de Morad Abselam.

Excel·lent antologia temàtica que inclou poemes d'autors consagrats, com Maragall, Verdaguer, Garcés o Marçal, no dirigits inicialment a un públic infantil; poemes d'autors que han escrit especialment per als infants, com Desclot, Raspall, Casas, Comelles, Vallverdú, entre d'altres; poemes de literatura popular i poemes escrits per infants. Un dels encerts d'aquesta tria és que recupera obra dels primers poetes de la nostra cultura que van escriure per als infants, com Apel·les Mestres i Salvador Perarnau.

7. BIBLIOGRAFIA

7.1. Sobre bestiaris

Carod-Rovira, Josep-Lluís (2019). "Pròleg", a *Bestiolaris2*, de Josep Vallverdú. Barcelona: Fil d'Aram. En línia: <https://www.vallverdu.org/bibliografia-sobre-lautor-nova/bibliografia-sobre-l%E2%80%99autor-c/proleg-al-bestiolaris-2-de-josep-vallverdu/> [Consulta: 26/04/21]

Delgado, Josep-Francesc. "Entre les bruixes que es pentinen i la meravellosa imaginació de Wendy: panorama actual de la poesia infantil catalana". *Encontre de la Federació Galeusca* (Pontevedra, del 25 al 27 d'octubre de 2013). En línia: http://www.escriptors.cat/federaciogaleusca_ponencies13_delgadojf. [Consulta: 26/04/21]

Prats, Margarida (2009). "La poesia per a infants. Estat de la qüestió en llengua catalana", a *Caplletra* (València), núm. 46, primavera de 2009, p. 149-181.

Soldevila, Llorenç (1989). "Estudi introductori", a *Bestiaris Prudenci Bertrana*, Josep Carner, Pere Quart. Barcelona: Edicions 62, p. 7-23.

Subirana, Jaume (2013). "Introducció", a *Barcelona. Bestiari*, de Josep Carner. Barcelona: Triangle Postals, p. 5-8.

Blocs <https://blocs.xtec.cat/bestiari/> Aquesta pàgina conté un ampli recull de bestiaris de diverses tradicions literàries. [Consulta: 26/04/21]

7.2. Bestiaris recomanats

1. Albertí, Núria; il·lustracions de Francesc Rovira (2006). *Gri, grill i altres animalades*. Barcelona: Barcanova.
2. Barat, Juan Ramón; il·lustracions de Manuela López García (2019). *Animalades. Un abecedari especial*. Traducció de Núria Riera. Madrid: Bruño.
3. Besora, Ramon; il·lustracions de Sonja Wimmer (2018). *Zoo de paraules* Barcelona: Edebé. Premi Atrapallibres 2020.
4. Besora, Ramon; il·lustracions de Mabel Pierola (2019). *Un zoo al cel*. Barcelona: Edebé.
5. Bilbao, Leire; il·lustracions de Maite Mutuberria (2019). *Bitxopoemes i altres bèsties*. Adaptació de Jaume Subirana. Barcelona: Kalandraka Catalunya.
6. Bonmatí, Ricard; il·lustracions de Roser Rius (1990/2009). *Estimades feres (Bestiari)*. Barcelona: Bruño. Propostes de treball d'Assumpta Vinyeta.
7. Bonmatí, Ricard; il·lustracions de Marta Biel (2012). *El zoo d'un poeta, de la A la Z*. Barcelona: Castellnou.
8. Casas, Lola; il·lustracions d'Òscar Julve (2015). *Ocellets, ocells i ocellots: guia poètica il·lustrada*. Vilanova i la Geltrú: El Cep i la Nansa.
9. Casas, Lola; il·lustracions de Gusti (2018). *Bestioles amagades*. Vilanova i la Geltrú: El Cep i la Nansa.
10. Carner, Josep; il·lustracions de Lluís Farré (1998). *Museu zoològic*. Barcelona: Barcanova. 1a edició: Nauta, 1963.
11. Carner, Josep; fotografies de Pere Vivas (2013). *Barcelona. Bestiari*. Barcelona: Triangle Postals. Introducció de Jaume Subirana.
12. Casasses, Enric; il·lustracions d'Stella Hagermann (2011). *Històries d'animals, tretze*. Palma: Documenta Balear.
13. Comelles, Salvador; il·lustracions de Mariona Cabassa (2016). *Capicua: 12 poemes amb animals per llegir i cantar*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
14. Desclot, Miquel; il·lustracions de Lluïsa Jover (1992). *Bestiolari de la Clara*. Barcelona: Baula.
15. Falcón, Glòria; il·lustracions de Mercedes Delclós (2009). *Animalari*. Barcelona: SD Edicions. Inclou CD.
16. Fonoll, Celdoni; fotografies de Jaume Sañé; característiques biològiques d'Albert Ruhí (2010). *Bèsties i bestioles [peixos de riu, amfibis, rèptils, insectes...]*. Valls: Cossetània Edicions.
17. Fonoll, Celdoni; dibuixos de Francesc Jutglar [et al.] (2000). *Veus d'ocells/Bells ocells*. Lynx. Inclou CD amb cants
18. Fuertes, Gloria; il·lustracions de Livio López Viel (1997). *Los buenos salvajes*. Madrid: Susaeta.

19. Gómez de la Serna, Ramón; il·lustracions d'Aleida Olegueda (2007). *Zoológico de greguerías*. Mèxic: El Naranjo.
20. Larreula, Enric; il·lustracions de Teresa Martí (2007). *Animalari* Barcelona: Cruïlla.
21. Martí, Pere; il·lustracions d'Elisa Bernat (2017). *Animals de granja. Rodolins, rodolins*. Barcelona: Barcanova.
22. Navarro, Àngels; il·lustracions de Carme Queralt (2013). *Bestiari*. Barcelona: Combel.
23. Neruda, Pablo; il·lustracions de Luís Scafati (2019). *Bestiario*. Madrid: Libros del Zorro Rojo.
24. Orobitg, M. José (2008). *Disbagats*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
25. Pellicer, M. Dolors; il·lustracions de Paco Giménez (2009). *La selva en vers*. Alzira: Bromera.
26. Raspall, Joana; il·lustracions d'Anna Clariana (2014). *Bestiolarí de Joana Raspall. Per terra, mar i aire*. A cura de Josep M. Aloy. Pròleg de Carme Arenas. Lleida: Pagès editors.
27. Quart, Pere; il·lustracions de Xavier Nogués (1997). *Bestiari*. Barcelona: La Galera i Edicions Proa.
28. Saint-Saëns, Camile; Sala-Valldaura, Josep. M.; il·lustracions de Subi. (2011). *El carnaval dels animals*. Espanya: Bellaterra Música Ed. / A Sense of Music SL. Inclou CD.
29. Serra, Sebastià (2017). *Bestiari salvatge d'estar per casa*. Vilanova i la Geltrú: El Cep i la Nansa.
30. Vallverdú, Josep; il·lustracions de Manuel Causachs (2010). *Bestiolarí*. Barcelona: Fil d'Aram.
31. Vallverdú, Josep; il·lustracions de Manuel Causachs (2017). *Bestiolarí 2*. Barcelona: Fil d'Aram. Premi Atrapallibres 2019.
32. Verdú, Irene; il·lustracions de Lourdes Bellver (2010). *Ara va... d'animals*. València: Tàndem Edicions.
33. Yebra, Ana María de; il·lustracions d'Arcadio Lobato (1998). *Hormigueta negra*. Madrid: Edelvives.
34. *Recull de poemes per a petits i grans* (1978, 2a ed. 1995). Selecció de M. Antònia Pujol i Tina Roig; il·lustracions de Noëlle Granger. Barcelona: Kairós & Rosa Sensat.
35. *Poesies amb suc. Antologia de poesia per a infants* (2007). Selecció de Miquel Desclot; il·lustracions de Mercè Galí. Barcelona: La Galera.
36. *Plouen poemes!* (2017, 2a ed. 2019). Selecció de Vanessa Amat, M. Carme Bernal i Isabel Muntanyà; il·lustracions de Morad Abselam. Vic: Eumo.